

(predvsem besedni red v govoru). Tako je podana znanstvena podlaga za rabo samoglasnikov v pisavi in izreki, ki so v uvodnih poglavjih (§§ 1—55) vseskozi in še pozneje večkrat opremljeni s potrebnimi diakritičnimi znaki. To je za našo slovnico novost, ki se je učitelji in učenci ne smejo ustrašiti. Ker je ravno ta uvodni del tako obsežen, obsegajo pravopisna pravila le malo prostora (§§ 75—90). Pri samostalniki (§ 93) bi bilo dobro z večjim poudarkom omeniti, da spadajo osebna in krajevna imena tudi med samostalnike, da se torej sklanjajo; v Mariboru imamo velik urad in celo literarno šolo, ki tega neče verjeti. Poleg tega bi se iz krajevnih imen dalo dobiti marsikaj gradiva za § 320, kjer so krajevna imena zastopana samo z eno obliko, ki je popolnoma moderna („Dravograd“) in vsled tega za primer malo porabna. Najprej bi se ravno na krajevnih imenih lahko pokazal način, kako tvori slovenščina sestavljenke, ki bi moral biti omenjen na koncu § 317, ali v začetku § 318, kjer Breznik uči, kako naj slovenimo tuje sestavljenke. Ta način je v tem, da se rabi samo substantivna oblika določilne besede, glavna beseda pa zamolči, n. pr.: (kača) belouška, (šibe) limanice i. t. d. Če se govori o „belici“, se iz celote vé, ali je omenjena „belica“ kača, riba, ovca, krava, črešnja ali kaka druga stvar ženskega spola. Da se ta oddelek slovnice razširi, je potrebno že zaradi tega, ker se pri nas toliko prevaja iz nemščine in ker delajo baš nemške kilometrské sestavljenke piscem in prevajalcem toliko muke. V prihodnji izdaji se bodo v ta namen lahko s pridom porabile fine Bedjaničeve opazke o zloženkah v letošnjem „Nastavnem vjestniku“. Lepo in obširno je poglavje „Pomenoslovje in izvor jezika“ (§§ 329—344), ki pa sega že deloma v poetiko. Mogoče bo dobro, v teh poglavjih omejiti primerjalno etimologijo in dati več prostora sinonimiki in frazeologiji. Na vsak način pa bo v prihodnjih izdajah vseskozi treba kolikor mogoče omejiti razlaganje slovenskih besed z nemškimi in ga nadomestiti z domačimi besedami. Nauk „o stihotvorstvu“, ki je že tako označen kot „dodatek“, je ostal precej nedotaknjen, dasi je reforme zelo potreben. Treba ga bo spojiti z našo metriko in poetiko v eno celoto in vse skupaj obravnavati na drugem mestu. To bo mogoče seveda šele tedaj, ko bo raziskana zgodovina našega pesništva in tehnika naše narodne pesmi. Toda s tem delom smo komaj začeli. Namestu tega dodatka bi si človek tukaj želel nekak „Antibarbarus“, sintaktične „Sprachdummheiten“, urejene po gramatičnih kategorijah in natisnjene vzporedno, tako da bi bila na prvi polovici strani natisnjena kriva, na drugi pa pravilna oblika. Dober — naravnost potreben! — bi bil alfabetičen pregled normiranih oblik, ki jih naj človek „posebej pomni“ in ki so raztresene po celi knjigi. V takem alfabetičnem pregledu, kakor ga ima n. pr. Levčev „Slovenski pravopis“ na str. 127—165, bi ga človek lahko našel in se tako hitro poučil.

Vse to so želje, ki jih ima človek, ko prelistuje to lepo in zaslužno delo in razmišlja, kaj mu še treba, da bi naši učenci imeli od njega še več koristi. Naloga, ki čaka učitelje in učence ob tej knjigi, ni ravno lahka, toda če jo bodo zmagali, bo dobiček tem večji. In to bo v interesu našega šolstva in na korist razvitku našega jezika.

J. A. Glonar.

Viktor Bežek, Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. Založba „Slovenske šolske matice“. V Ljubljani (1916). V. 8°. 358 + VI. str. Cena vezani knjigi 4 K.

Skromna je bila še nedavno slovenska pedagoška literatura. Raztreseni parerki v raznih pedagoških listih in brošurah, drobní izbor v letnih poročilih raznovrstnih šol in društev poleg slabega slovenskega prevoda Michovega vzgojeslovja

in ukoslovja je bilo skoro vse. Po naših učiteljiščih pa se še košati nemška učna knjiga, ki je slovenski učenci se mladini v napredku vsekakor velika, večkrat nepremagljiva ovira. Občutno vrzel je odpravil V. Bežek, ravnatelj moškega učiteljišča v Gorici, s tem, da se je lotil na poziv „Slovenske šolske matice“ spisovanja slovenskih pedagoških učnih knjig. Pisati take vrste knjige ni lahko in prijetno delo. Ogromna snov sama nudi obilo spornih problemov, večne želje in neutešeno hrepenenje po novih reformah povzročajo težkoče in ovire, nič manj pa še jako nedovršena terminologija. Toda obsežno teoretsko znanje in dolgoletna uspešna praksa na pedagoškem polju pisatelja, prožetega z jekleno voljo in globoko ljubeznijo do predmeta in do našega naroda, sta nam porok, da imamo Slovenci tudi soliden zbornik vzgojeslovja, na katerega smo upravičeno ponosni. Utemeljimo nekoliko podrobneje svojo sodbo!

A) Osnovni nauki iz dušeslovja. V štirih poglavjih je obdelana vsa težavna dušeslovna snov. Saj ni čuda, ko ima človek vprte svoje oči v zunanji svet, pri tem pa na notranjega pozablja. Prvo poglavje razlaga uvodne pojme kakor so bistvo, predmet in naloga, viri in razdelitev dušeslovja. Vseobče priznana Kantovo razdelitev duševnih pojavov je tudi Bežek uveljavil ter na kratko obdelal v treh poglavjih umovanje, čustvovanje in hotenje. V popisu in razlagi (deskriptivna in eksplikativna psihologija) se Bežek naslanja na V. Jerusalema „Lehrbuch der Psychologie“ ter zavzema nekako posredovalno stališče med dvema nasprotnima strujama. Njegovo dušeslovje je empirično, ker temelji na izkustvu; metafizično (spekulativno) spada dandanes že več ali manj v preteklost. Priznava vrednost asociacij predstav po asocijativnih zakonih: sličnosti, istočasnosti in zaporednosti, katerih jedro je bilo že Aristotelu znano. Nikakor pa ne odobravam, kakor hoče Bežek, združitve vseh treh asocijativnih zakonov v enega samega, ampak le dva: zakon stika in zakon sličnosti, ker asocijacija sličnosti se ne da deliti v asocijacio enakosti in neenakosti. V 18. stoletju je na Angleškem in pozneje na Nemškem (Ziehen) cela vrsta dušeslovcev pomen asocijacije pretiravala ter ustvarila še dandanes močno smer „asocijativne psihologije“. Napram tej se bori V. Wundt in njegova šola s svojim voluntarizmom na podlagi pojma apercepcije (prisprejemanja novih predstav k starejšim po duševni pozornosti), ki ga je tudi Bežek sprejel, kar znači njegovo posredovalno stališče. Sicer pa sta se obe smeri dandanes že znatno približali.

Iz razsežnega gradiva je pisatelj izbral najvažnejše ter tolmači duševne pojave z obilnimi zgledi, predvsem iz našega narodnega življenja, zgodovine in slovstva tako jasno in prepričevalno, da uživaš pristno slovensko knjigo. Tako približno sem že drugod povedal svoje mnenje in enako ugodno in laskavo se glase skoro izključno vse dosedaj objavljene ocene; edina „Časova“ dela razliko, da prisiljeno išče celo „ateističnih semen“. Nevarna bi bila šolski mladini učiteljišč, kateri je predvsem namenjena, in nasprotovala bi ostro šolskim predpisom. Potrudil sem se poiskati ta „semena“ ter razluščiti dotična „nevarna“ mesta, a moram priznati, da sem se trudil — zaman. Razlogi: prvič bi bilo slabo spričevalo za naše šolske oblasti, da bi uvedle v srednje šole Jerusalemovo knjigo, na katero se je Bežek pri svoji razlagi oprl in katera krije v sebi vsa ista ateistična semena. Drugič se da na temelju Bežkove (Jerusalemove) psihologije ustvariti isto svetovno naziranje, kakor ga ima „Časov“ ocenjevalec sam — namreč dualizem. Jerusalem je sam odločen pristaš dualizma in nikdar monizma, v kar bi ga „Časov“ kritik rad pretvoril. Njegova dela ceni in hvali celo — stolni kanonik dr. E. Krauß. Tretjič pa bi na-

slednja dva snopiča vzgojeslovja, katerih podlaga tvori „Dušoslovje“, morala pokazati strupen sad teh „ateističen semen“, a sta izkazala baš nasprotno, kar celo drug ocenjevalec v „Času“ priznava. (Konec prihodnjšč.)

Nova naziranja o najstarejši zgodovini Slovencev. Marljivi raziskovalec najstarejše slovenske zgodovine, profesor Ljudmil Hauptmann, je obelodanil v „Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung“, (XXXVI. knj. 2. snop., str. 229 - 287) zanimivo razpravo: „Politische Umwälzungen unter den Slowenen vom Ende des VI. Jahrhunderts bis zur Mitte des neunten“, v kateri zavrača na podlagi razlage krajevnih imen in novega študija in tolmačenja raznih listin ter zgodovinskih virov, več dosedaj splošno veljavnih in priznanih naziranj iz naše najstarejše zgodovine. Glavne njegove trditve so:

Od naselitve do l. 623 so bili vsi Slovenci pod obrskim jarmom. Dr. W. Schmidova trditev, da je pripadala tedaj Gorenjska langobardski državi v Italiji, ne velja. Tudi tu so gospodovali Obri. Slovenci tedaj še niso bili trdno sklenjen narod. Med njimi so se naselila posamezna krdela Obrov in drugih razrodov, n. pr. na Koroškem in Srednjem Štajerskem drobci slovanskih Duljebov, ki so stanovali ob Bugu, ki pa so jih premagali Obri in razkropili. Obrski jarem je bil krut in trd, milejši na Koroškem kot na Kranjskem in Spod. Štajerskem. Zadnji dve pokrajini so hoteli imeti Obri trdno v svojih rokah, ker je vodila skozi nje ob Savi starodavna pot v Italijo. Zato so ju obdržali pod svojo vlado tudi še potem, ko so Karantanijo že izgubili.

Samova država je obsegala tudi Slovence. Po njegovi smrti je razpadla in Slovence na Kranjskem in Spod. Štajerskem so zopet podjarmili Obri. Med Slovenci na Koroškem so se naselili v istem času, sredi sedmega stoletja, Hrvatje in ustanovili državo. Valukova država je hrvaška ustanovitev in svobodnjaki — plemičarji (edlingerji), odslej gospodujoče pleme med karantanskimi Slovenci, so hrvaški naseljenci, ki so jih morda Slovenci sami poklicali v deželo. Kjer se omenja kaka hrvaška županija, tam se nahajajo tudi Edlingerji. Obredi pri ustoličenju karantanskih vojvod so še sedaj v navadi pri dalmatinskih Hrvatih okoli Bihača.

Sredi osmega stoletja so Obri poskusili podjarmiti tudi karantanske Slovence. To so preprečili Bavarci in v zahvalo zato raztegnili svojo oblast čez koroške in srednještajerske Slovence. Kranjsko in Spodnje Štajersko je ostalo do leta 795 pod Obri. Tedaj je uničil obrsko državo Karol Veliki in združil vse Slovence pod frankovsko oblast. V cerkvenem oziru so prišli takrat kranjski in spodnještajerski Slovenci pod Oglej, dočim so spadali karantanski že poprej pod Solnograd.

Karol Veliki je Slovence politično zopet razcepil. Slovenci na Kranjskem, v Spodnji Panoniji severno od Drave in hrvaškem Zagorju so prišli pod mejnega grofa Furlanskega, koroški in zgornjapanonski (na vzhodnjem Srednjem Štajerskem in zahodnem Ogrskem) Slovenci pa h Karantaniji. Karavanke so ločile torej obe skupini Slovencev politično, cerkveno pa od leta 811 dalje Drava. Karantanija od tedaj cerkveno ni bila enotna.

Po vstaji Ljudevita Posavskega so veliko Furlansko mejno grofijo razdrobili v štiri marke: Furlansko v ožjem pomenu besede in Istra sta se združili z Italijo, marka ob Savi (Kranjsko in Spod. Štajersko) in marka v Spodnji Panoniji z delom Sirmije sta prišli h Karantaniji. Slovenci so bili zopet združeni v eno upravno celoto.

Jos. Breznik.

Schriften zum Verständnis der Völker. — Pod tem naslovom izdaja Karl Nötzel v založbi Evgena Diederichsa v Jeni serijo publikacij, ki jim naslov označuje njih namen. Dosedanjim spisom o Belgiji in Franciji, o Rusih in Rusinih se pridružuje opis Hrvatov in Slovencev izpod peresa Andr. Milčiničevca in dr. Jan. E. Kreka.

V predgovoru poudarja izdajatelj visoko poslanstvo Avstro-Ogrske, ki zahteva kulturne sinteze germanstva in slovstva. Slovansko vprašanje je v svojem bistvu tudi нравno in ne le politično. Milčiničev in Krekov spis naj bi podala to, kar je Nemcem treba vedeti o Hrvatih in Slovencih.

Spisa o Hrvatih in Slovencih kažeta individualni značaj avtorjev, a s tem tudi — zdi se mi — nekoliko značaj obeh narodov. Milčinič razpravlja obširno o državni zgodovini svojega naroda, precej o njegovem umetniškem in znanstvenem stremljenju, ne govori pa o gospodarskem delu; nasprotno pa nas seznanja dr. Krek zlasti z gospodarskim in slovstvenim življenjem Slovencev, nekaj s slovensko politično zgodovino, a izpušča slovensko umetniško in znanstveno prizadevanje. Kolikor je pri enem tega ali onega preveč, je pri drugem zopet premalo. Ali se ne zdi, da je ali da je vsaj časih bilo pri Hrvatih veliko politike brez gmotnega temelja, pri tem pa mnogo idealnega vzleta v kraljestvu poezije, umetnosti in znanosti, a pri nas nasprotno v gotovem oziru često preveč materijalnosti, ki duši idealizem v vsakem pogledu? Toda oba pisatelja soglasno poudarjata dvoje: lepoto svoje domovine in željo po združenju obeh narodov; zlasti dr. Krek ubira pri tem krepke strune, ki zvone simpatično.

Končno še nekaj netočnosti, oziroma tiskarskih pomot pri Milčiničevem spisu. Zadnji Arpadovec na ogrskem prestolu je bil Andrej III. in ne II. (str. 21), a namesto Ludovik Neapeljski mora stati Ladislav (str. 23). Bitka na Kosovem polju je bila 1389 in ne 1379; Bosno so si podvrgli Turki 1463 in ne 1363 (str. 24).

Dr. L.

Viktor Bežek, Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. Založba »Slovenske šolske matice«. V Ljubljani (1916). V. 8°. 358 + VI. str. Cena vezani knjigi 4 K. (Konec.)

B) Občno vzgojeslovje v dveh snopičih. Zunanje podobno z dušeslovjem je razdelil pisatelj obsežno vzgojeslovno snov v štiri poglavja. Notranjo vez pa je vzpostavil s tem, da se prilično opira na dušeslovni uvod, v katerem se je dotaknil tudi etičnih, socijoloških in estetskih problemov — in temelj vzgojeslovju stoji na pravih tleh. Prvo poglavje govori o občnih pojmih. Vprašanja o bistvu, o možnosti in ovirah, o nižjih in višjih smotrih, o kakovosti vzgoje, o vzgojnih sredstvih in načinih, o vzgojnih činiteljih in vzgojni dobi se tu načenjajo. Že kar v uvodu je ublažil Bežek razmerje med individualno in socialno vzgojo, saj je ena kakor druga enostranska; poudaril pa je tudi pomen harmonske (skladne) vzgoje, ki se razteza na vse telesne in duševne sposobnosti gojenčeve ter strne vzgojne smotre v skupno zahtevo: „Vzgojitelj vzgajaj gojenca na verski in narodni podlagi za vrlega državljana, upoštevajoč njegovo individualnost, ki ga usposablja baš za ta ali oni stan“. Telesno (fizično) naj se razvija gojenec, da se skrbi za njegovo zdravje in se goje njegova čutila. Vsled medsebojnosti med telesom in duhom pa vpliva ta vzreja obenem na razvoj duha: izobrazuje razum, plemeniti srce in krepi voljo. Bežek je dal slovo svoj čas edino zveličavni intelektualni vzgoji, ko na raznih mestih poudarja skladnost vzgoje, katere višek je značajna, harmonsko umerjena, samozavestna in samodejna osebnost.

V naslednjih dveh poglavjih razmotriva pisatelj vprašanje, kdo naj vzgaja, na kar odgovarja: dom in šola. Bavi se najprej z domačo vzgojo, daje prednost v marsičem kmetski vzgoji, navaja pa tudi nje pomanjkljivosti, graja mestoma pogubni vpliv bon in guvernant na mestne gojenke. Vzgoja čustev in volje se naj vrši na podlagi zgledov, ukazovanja, kazni in štedljivega priznanja. Kazen bodi vzgojno sredstvo, naj poboljša in naj se ne maščuje ali celo zastraši gojenca. Upravičena kazen bodi primerna, naravna. Glede seksualnega pouka zavzema edino pravilno stališče: dom ga izvrši in ne šola!

Tretje poglavje govori o šolski vzgoji. Šola izpopolnuje in dovrši, kar je domača vzgoja pravega, lepega in dobrega vcepila mladini v srce. Učitelj dobi primerna navodila, kako naj skrbi za telesno zdravje izročene mu dece, kako naj neguje snažnost v šoli in vzdržuje šolsko disciplino, kako naj navaja deco k točnosti in rednosti, v kaki meri se naj poslužuje raznih kazni, kako vzgajaj ljudomilost, spoštljivost in napeljuj k lepemu vedenju ter vzbujaj v deci sočutnost, kako iztrebljaj laž. A cilj skladne vzgoje je Bežku nravno-verska vzgoja, kakor to tudi določa državni ljudskošolski zakon. Zato je postal moj očitek, ki sem ga zabeležil svoj čas v „Vedi“ oziroma v „Popotniku“, ko še nisem imel v rokah drugega snopiča — „ni razvidno, kateri vzgojni smoter je Bežku najvišji“ — brezpomemben. Tesno združena z versko je npravna vzgoja. Bežek je celo mnenja, da „poleg krščanskega nauka ni treba prav nič etičnega poučevanja“. Dejanske razmere v inozemskih državah: na Francoskem, deloma na Angleškem, v Italiji in na Nemškem nas uče, da je možno npravno vzgajati nezavisno od verskega pouka; npravni pouk zase ni več utopiija. Do sem sega prvi snopič. Nadalje razpravlja o umetniški vzgoji, katere pomen in potrebo v pravem umevanju opravičuje kot „protivesje napram prebohotnemu intelektualizmu“. K temu cilju naj dovajajo risanje, slikanje, izrezovanje in prilepljanje ter oblikovanje z ilovico, lepomis, ročna dela, izprehodi in izleti. Seveda je treba učitelje opozoriti, da v naravi ne ugaja isto deci kakor njemu: blizu ležeči in majhni predmeti bolj nego oddaljeni in veliki. In ne preveč izletov! Izlet bodi za mladino vesel, svečan dan. Tudi petje stavi Bežek v službo umetniške vzgoje. Po vsej pravici je dotični odstavek razširil, da bi zopet zbudil večje zanimanje v času, ko se že celo pri nas piše in govori o „nazadovanju šolskega petja“. Posebno opozarja učitelja na narodno petje in na umetno, ki je prikladno narodnemu duhu, da oživi s tem tuintam suhoparni pouk. Enako poudarja pomen glasbe. Umetniško vzgojo podpira tudi čitanje proze in predvsem poezije, ki naj v mladini zbudi enake „misli in čustva, ki so navdajala pisatelja oziroma pesnika pri njih ustvaritvi“; torej mladina naj se včustvi spričo tega ali onega umotvora. Mladina bo uživala umetnost, bo po svojih močeh ustvarjala umetniško, a ne bo o umetnosti — besedičila! S tem je dosežen smoter umetniške vzgoje: oplemenitev srca. Dobro bi bilo, ako bi bil Bežek opozoril še na pretiravanje in preveliko oboževanje umetniške vzgoje, ki prerada rodi hlastanje po uživanju, mehkužnost in blaziranost. Vsaka vzgoja je končno človeško delo in kot tako ima svoje meje.

Vsled vzporednosti med dušeslovnim in vzgojeslovnim se Bežek nadalje bavi s šolo-delavnico kot posebnim vzgajališčem volje, ki se je porodila iz misli „o vrednosti in potrebe dela“. Proti intelektualni vzgoji namreč se je obrnila tudi šola-delavnica s klicem: Manj znanja, zato več zmožnosti! Priboriti si je treba znanje z marljivim delom, z udejstvovanjem, „s samotvornim delom“, ki se poraja iz „samostojnosti“, bistva hotenja (volje). To jedro revolucionarne vzgojne smeri je Bežek prav dobro izluščil, a ne pozabil okrcati izrastkov. Tudi država zahteva

od vsakega državljana koristno delo v njegov in njegovih svojcev prid, a tudi v prid države. Če hočemo torej iz gojenca napraviti koristnega uda države, smo pripadniki takozvane državljanske vzgoje. Pogrešam pa pri Bežku opozorila na nedostatnost te vzgoje. Vodilna misel države je moč, ki ne pomeni sicer nič slabega a tudi nič dobrega; moč je npravno indferentna, prava vzgoja pa mora biti npravna. Sicer je prvoboritelj Kerschensteiner v Monakovem skušal idealizirati to vzgojno smer s tem, da idealizira smoter države kot „ideal kulture in prava“, a nezadostno, kakor trdi Eucken, ki vidi tudi v tem cilju le — utilitarizem. — Zadnji odstavek v tem poglavju govori o šoli in domu, o njiju medsebojnem razmerju, o njiju tesnih stikih. Tako se zaokrožita in zvršita obe poglavji: domača in šolska vzgoja — v vzajemnem izpopolnjevanju.

Zadnje, četrto poglavje se bavi z varstveno in skrbstveno vzgojo, katera naj nadomešča domačo in šolsko vzgojo. To je torej vzgoja v zavodih, ki postane potrebna vsled nesoglasnih rodbinskih razmer ali vsled raznih telesnih in duševnih hib gojenčevih. Prištevati je sem vzgojo gluhonemih, slepcev, slaboumnih, zapuščenih in zanemarjenih. Precej obširno in temeljito se bavi pisatelj z vzgojo teh nesrečnežev. Časi, ko se preliva toliko krvi, so napotili tudi pisatelja, da je posvetil varstveni in skrbstveni vzgoji več zanimanja in pažnje: saj se od dne do dne množi število onih nesrečnikov, ki so postali žrtev neusmiljene vojne. Par opomb naj nikakor ne zniža vrednosti Bežkovih izvajanj! Bežek pravi: „Telesno ostro in značilno izraženo slaboumnost se nazivlje tudi kretenstvo“. Značilno za kretèna je pač nenormalna golšna žleza. Pravilni ustroj in delovanje te žleze vpliva na možgane in na duševni razvoj; izpad delovanja v abnormalni žlezi pa povzroča kretenstvo.

H koncu je Bežek dodal še „Dostavke“ k dušeslovju in vzgojeslovju v obliki pripomb, s katerimi se strinjam. — Pregled celotne vsebine knjige bo nudil čitatelju vpogled notranjih vezi med dušeslovjem in vzgojeslovjem. — Nato sledi „Slovensko-nemški imenik strokovnih in nekaterih drugih manj navadnih izrazov“. Naj pripomnim to-le: betva = panoga pomeni na Štajerskem malenkost. Naponsko in odponsko čustvo ne eksistira; str. 291. slepčevega sluha namesto vida. — „Včutiti se“ je psihološko nepravilno, ker čutiti je „empfinden“, čustvovati je „fühlen“, torej Einfühlung včustvovanje, „einfühlen“ je včustvovati.

V „Zaključku“ podaje pisatelj pravzaprav predgovor k vzgojeslovju; v njem opravičuje potek dela, pojasnjuje obseg nekaterih odstavkov. — H koncu naj povzamem svojo sklepčno sodbo. Bežek je izbral ogromno gradivo, ki leži deloma razmetano po raznih pedagoških listih in poročilih v ubrano skladnost, ne naslanjaje se na ta ali oni vzor. Ni se odtegnil nobenemu modernemu pedagoškemu problemu; pobija enostranost intelektualizma, ga izpopolnjuje z naturalizmom, eticizmom in esteticizmom; pokazal nam je ideal skladne vzgoje, ožigosal ekskluzivnost individualizma ter ga družil s socializmom ter uvaževal politizem na podlagi delovne in narodnostne šole. Teorija in praksa sta v lepem skladu. Koliko navodil za mladino, ki pohaja moška in ženska učiteljišča, in tej je v prvi vrsti knjiga namenjena! Iz bogatega in zdravega vira bo črpala svoje znanje, plemenitila svoje srce ter krepila svojo voljo prav po geslu našega Gregorčiča:

„Le tisto omiko jaz štejem za pravo,
ki voljo zadeva, srce in glavo.“

Tako pripravljena bo z veseljem stopila pred naš narod ter ga v istem smislu vzgajala; saj Bežek nikjer ni zamudil prilike, opozarjati bodoči učiteljski naraščaj

na njih pravi poklic: Ne bodi samo šolski učitelj, ampak tudi učitelj — naroda, njegov voditelj! — Mogoče se pisatelj odloči ter priredi vsaj domačo in skrbstveno vzgojo za Družbo sv. Mohorja, da bi se tako Bežkova knjiga udomačila v zadnji gorski koči ter postala v istini prava — ljudska knjiga! *Dr. Simon Dolar.*

Gradja za povijest književnosti hrvatske. Na svijet izdaje Jugosl. akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu. Knjiga 8.

V poročilu o publikacijah Jugoslov. akademije v 4. številki „Lj. zvon“ je izostala „Gradja“, ki je imela posebno usodo. Kmalu potem, ko so bile knjige razposlane, je Akademija svoje člane poprosila, naj ji vrnejo „Gradjo“, češ, da se mora v njej nekaj popraviti. Nato pa smo zvedeli, da je šlo za precejšnjo „korekturo“, za študijo Slavka Ježića: „Književna ostavština Frana Krste Frankopana“, znanega politika in pesnika iz 17. stoletja. Ježić priobčuje tu iz c. in kr. drž. arhiva na Dunaju doslej še neizdano literarno zapuščino Frankopanovo, ki je pa deloma (zlasti „Zganke za vrime skratiti“) zelo lascivnega značaja. Ta razprava se bo, kolikor smo obveščeni, odstranila iz „Gradje“ in nadomestila z drugim gradivom. Poleg tega je v „Gradji“ še 13 razprav: po en bibliografski prispevek dr. Fr. Fanceva in M. Rešetara, dvoje prispevkov dr. Drechslerja (iz korespondence Fr. Kurelca, važna tudi za življenjepisa Iv. Trdine, in o dalmatinskem pesniku Buniću Vučićeviću), Krizmaničev preved Miltonovega „Izgubljenega raja“, priobčil Vl. Dukat, doslej neznana drama doslej neznanega dalm. pesnika Martina Benetevića „Hvarkinja“ (okoli 1600), ki jo je priobčil dr. P. Karlić; „Tri pisma St. Vraza P. P. Dubrovskemu od Vl. A. Franceva, S. Urličev prispevek za biografio dalm. pesnika Brna Krnarutića, dr. Mirka Dejanovića razprava „F. Sacchetti (1330—1400) o „Schiavoniji“, Klaićeva razprava „Obrana Pavla Rittersa Vitezovića od g. 1700“ (v nekem prepiru s plemstvom se je Vitezoviću očitalo, da je užival meso na prepovedane dni in da je pokojna žena redko hodila v cerkev), Milčetićevi „Hrvatski književni prilozki iz Medjimurja i okolice grada Šoprona“ in moje „Bilješke o našim preporoditeljema“ (Mihanović i Kopitar; Čeh Roštlapil kot adresat Vrazova lista u „Djelima“ V. str. 148—152; Ljudevit Gaj med Čehi; Jugoslovanski naročniki Kollarove „Národné zpievanky“). — Urednik „Gradji“ je prof. Ivan Milčetić. Ta je pravkar končal veliko razpravo o koledih. Nabiral je gradivo za njo od svoje mladosti; povod sta mu bila običaj in pesem, ki sta se očuvala v njegovem rojstnem kraju na otoku Krku. Krasno gradivo so mu dale Štrekljeve „Slov. nar. pesmi“, a sledove koledih je našel tudi pri Trubarju. Narodni običaj koleda se vleče tja do Sofije, četudi v drugi obliki, jedro je isto. — Znano je, da smo pred vojsko pripravljali veliko „Jugoslovansko Enciklopedijo“. Čulo se je takrat, da so neki konservativni krogi hoteli osnovati neko konkurenčno podjetje; sedaj pa vidimo iz prospekta, ki je priložen katoliško-hrvatskemu liter. listu „Prosvjeti“, da je Akademija sama nakanila izdati „Hrv. biografski riječnik“, ki naj bi izšel do l. 1619, pozneje bi še izdala občo stvarno enciklopedijo. Poleg „korektur“ Frankopanove zapuščine je ta ukrep Akademije vreden omembe. V upravi Akademije je najvažnejša izpremema ta, da je odstopil dolgoletni tajnik dr. A. Musić, ki ga je nadomestil prof. matematike dr. Gjuro Majcen.

Dr. Fr. Ilešič.

